



DR.SC.-10 IZVJEŠTAJ O OCJENJIVANJU DOKTORSKOG RADA¹		
OPĆI PODACI I KONTAKT DOKTORANDA/DOKTORANDICE:		
Titula, ime i prezime doktoranda/doktorandice:	Tereza Oreb, magistra socijalnog rada	
Nositelj studija:	Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu	
Naziv studija:	Doktorski studij Socijalni rad i socijalna politika	
Matični broj doktoranda/doktorandice:	54 DRP 2015	
Naslov doktorskog rada:	<i>Jezik pisanja rada</i>	Hrvatski
	<i>Hrvatski:</i>	Uloga djece u obiteljima suočenima s alkoholizmom
	<i>Engleski:</i>	The role of children in families facing the alcoholism
Područje/polje/grana (ako se doktorski studij izvodi u grani):	Društvene znanosti / Socijalne djelatnosti	
MENTOR(I)		
	Titula, ime i prezime:	Ustanova, država:
Prvi mentor:	izv.prof.dr.sc. Ana Opačić	Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Hrvatska
Drugi mentor:	prof.dr.sc. Ivana Borić	Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet, Hrvatska
Izabrano povjerenstvo za ocjenu doktorskog rada	Titula, ime i prezime:	Ustanova, država:
	1. prof.dr.sc. Slavica Blažeka Kokorić	Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Hrvatska
	2. izv.prof.dr.sc. Ana Opačić	Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Hrvatska
	3. prof.dr.sc. Ivana Borić	Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet, Hrvatska
	4. prof. emeritus Dean Ajduković	Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Hrvatska
	5. izv. prof.dr.sc. Ante Bagarić	Klinika za psihijatriju Vrapče, Hrvatska
OCJENA DOKTORSKOG RADA (ocjena mora sadržavati izvorni znanstveni doprinos i novo otkriće)		

¹ Molimo Vas da ispunjeni obrazac DR.SC.-11 pošaljete u elektroničkom i tiskanom obliku, potpisano, u nadležnu referadu.



Tereza Oreb izradila je i predala na ocjenjivanje doktorsku disertaciju pod naslovom „Uloga djece u obiteljima suočenima s alkoholizmom“. Doktorski rad napisan je na 196 stranica, a radu su priloženi protokol za intervju korišten u istraživanju, pismo poziva na sudjelovanje u intervjuu, popis grafikona, slika i tablica, analitičke tablice za obradu podataka, kratki narativi o svakom sudioniku istraživanja te životopis autorice s objavljenim radovima. U popisu literature popisana je 221 bibliografska jedinica korištena u tekstu. Doktorski rad strukturiran je kroz temeljna poglavlja: Uvod, Cilj i svrha istraživanja, Istraživačka pitanja, Prikupljanje i analiza podataka, Etički aspekti istraživanja, Rezultati, Rasprava, Ograničenja i doprinosi istraživanja, Zaključak, Literatura.

Uvodni dio rada sastoji se od prikaza dosadašnjih teorijskih i empirijskih spoznaja relevantnih za izučavanje uloge djece u obiteljima suočenima s alkoholizmom. Ukratko su pojašnjeni osnovni termini i statistički podaci o prevalenciji alkoholizma te je objašnjen kontekst liječenja od bolesti ovisnosti o alkoholu u Hrvatskoj. Potom su detaljno predstavljene temeljni teorijski koncepti relevantni za konceptualizaciju istraživanja. Polazeći od sistemske teorije, definirani su i u kontekstu teme objašnjeni koncepti obiteljske homeostaze, obiteljskih uloga, pravila i mitova, dinamike obiteljskih odnosa te obiteljske otpornosti. Izdvojena su empirijska istraživanja o ulogama koje djeca imaju u obiteljima suočenima s alkoholizmom te posljedice koje alkoholizam ostavlja na njihovu psihofizičku dobrobit.

S obzirom na primjeren teorijski okvir, a istovremeno nedostatan broj domaćih i stranih istraživanja o kompleksnoj ulozi djece u obiteljima koje se suočavaju s alkoholizmom, pristupnica utvrđuje sljedeći cilj istraživanja s jasno definiranom znanstvenom i praktičnom svrhom istraživanja: ispitati ulogu djece u obiteljima suočenima s alkoholizmom kroz razdoblje pijenja, liječenja i apstinencije roditelja koristeći pristup utemeljene teorije. Cilj istraživanja je nadalje operacionaliziran kroz četiri istraživačka pitanja: 1. Koja je uloga djece u obiteljima suočenima s alkoholizmom roditelja u razdoblju pijenja, liječenja i apstinencije?; 2. Mijenja li se i na koji način uloga djece u obiteljima suočenima s alkoholizmom roditelja kroz razdoblje pijenja, liječenja i apstinencije?; 3. Postoje li obrasci u mijenjanju uloge djece u obiteljima suočenima s alkoholizmom roditelja u razdoblju pijenja, liječenja i apstinencije?; 4. Na koji način uloga djece doprinosi očuvanju homeostaze u obiteljima suočenima s alkoholizmom roditelja kroz razdoblje pijenja, liječenja i apstinencije?

Slijedeći navedeni cilj istraživanja i istraživačka pitanja, pristupnica je odabrala primjeren metodološki pristup kvalitativne metodologije, a specifično pristup utemeljene teorije kao jedan od najkompleksnijih pristupa u obradi kvalitativnih podataka. U radu je temeljito predstavljen istraživački protokol, postupak prikupljanja i obrade podataka, a sve prema smjernicama za pristup utemeljene teorije Kathy Charmaz. Analiza podataka temelji se tako na postepenom usložnjavanju analitičkih postupaka koji svakim idućim istraživačkim pitanjem zahtijevaju novu razinu analitičnosti u izgradnji utemeljene teorije. Tako se kreće od definiranja inicijalnih kodova nakon čega se odabiru fokusirani kodovi i konstruiraju kategorije višeg reda. U trećem istraživačkom pitanju utvrđuje se znanstvena tipologija, dok se u posljednjem četvrtom istraživačkom pitanju pojašnjava centralna kategorija i predlaže teorijski model za razumijevanje uloge koju različiti tipovi djece imaju i u održavanju obiteljske homeostaze u obiteljima koje su prošle kroz iskustvo suočavanja s bolešću ovisnosti o alkoholu, ulazak u liječenje i stabilizaciju apstinencije jednog od roditelja. Analiza podataka obogaćena je analitičkim tablicama, grafikonima i slikama, refleksijama istraživačice te zasebno izdvojenim narativima o pojedinom sudioniku. Stoga je jasno da je pristupnica temeljito i dosljedno pristupila prikupljanju podataka, pri čemu je pokazala i veliku dozu istraživačke ustrajnosti na neizvjesnost (koja je česta u kvalitativnim istraživanjima, naročito kada je riječ o metodi utemeljene teorije). U obradi podataka pristupnica je metodološki vješto koristila različite razine istraživačkih tehnika u izabranoj metodi analize.

Istraživanje je provedeno s 18 sudionika u dobi od 20 do 32 godine čiji je jedan roditelj bio dobrovoljno uključen u tretman Kluba liječenih alkoholičara na području Grada Zagreba i okolice, minimalno posljednje dvije godine sa stabilnom apstinencijom, tj. bez počinjenog recidiva. Istraživanje je provedeno uz prethodnu suglasnost Etičkog odbora Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, poštujući načela povjerljivosti i zaštite dobrobiti sudionika. Sa svakim sudionikom proveden je intervju u prosječnom trajanju od 100 minuta (najkraći intervju trajao 70 minuta, a najdulji 184 minute).



Rezultati istraživanja pokazuju da djeca tijekom razdoblja ovisnosti, liječenja i stabilne apstinencije imaju različite uloge u obitelji koje se razlikuju prema roditelju ovisniku, roditelju ne-ovisniku i obitelji u cjelini. Tako kontroliraju štetu uzrokovanu pijenjem roditelja ovisnika, kasnije mu pružaju podršku u liječenju, pružaju skrb i podršku u svakodnevnom funkcioniranju roditelju ovisniku, zaštitnički se odnose prema njemu, pružaju mu emocionalnu podršku i pomoć u poslu. Uloge djece prema roditelju ovisniku motivirane su očuvanjem obitelji kao dominantnim značenjem. Roditelju ne-ovisniku djeca pružaju fizičku zaštitu i podršku, pomažu mu u poslu i zagovaraju razvod. Uloge koje djeca preuzimaju u odnosu na roditelja ne-ovisnika potaknute su spašavanjem roditelja ne-ovisnika i sebe (koje percipiraju kao žrtve roditelja ovisnika) kao glavnim značenjem. U odnosu na čitavu obitelj, djeca preuzimaju brojne uloge u svrhu očuvanja njene cjelovitosti: ulogu medijatora u sukobima, korigiraju članove obitelji, komunikacijski povezuju roditelja ovisnika s ostatkom obitelji, iniciraju komunikaciju u obitelji, animiraju članove obitelji na aktivnijem angažmanu, pružaju emocionalnu podršku članovima obitelji, preuzimaju odgovornost za obiteljske procese, održavaju sliku sretne obitelji, sudjeluju u vođenju kućanstva, pružaju financijsku podršku obitelji, održavaju obitelj na okupu, preuzimaju brigu o mlađem bratu / sestri. I ove uloge motivirane su očuvanjem obitelji kao glavnim značenjem. Postoje djeca koja ne preuzimaju nikakve tuđe uloge, što je povezano s ispunjavanjem očekivanih zadataka od djeteta kao dominantnim značenjem. Refleksije djece na njihovu poziciju u obitelji tijekom razdoblja pijenja roditelja ovisnika uključuju različito suočavanje sa situacijom u obitelji, normaliziranje teških okolnosti u obitelji te zanemarivanje sebe. Za razdoblje pijenja karakterističan je doživljaj neugodnih emocija i poteškoće mentalnog zdravlja, što u narednim razdobljima zamjenjuju ugodnije emocije, orijentiranje na vlastiti život i doživljaj pozitivnih promjena u osobnom funkcioniranju.

Promjena uloga djece definirana je usporedbom uloga djece u razdoblju pijenja i razdoblju liječenja roditelja ovisnika te usporedbom uloga u razdoblju liječenja i razdoblju apstinencije roditelja ovisnika. Rezultati istraživanja pokazuju da kako napreduje liječenje i apstinencija, tako uloge djece prema roditeljima (i ovisniku i ne-ovisniku) slabe, a započinje i distanciranje od obiteljske dinamike. S druge strane djeca se sve više počinju baviti sobom, uočava se i promjena refleksije djece na vlastitu poziciju u obitelji, i to u smislu izostanka potrebe za negiranjem alkoholizma u obitelji, kontinuiranog osobnog oporavka djece, refleksije na štetne posljedice alkoholizma za osobno funkcioniranje te procesa osamostaljivanja od obitelji.

Izvorni znanstveni doprinos rezultata provedenog istraživanja posebice je naglašen kroz identificiranje tri obrasca u mijenjanju uloge djece u obiteljima suočenima s alkoholizmom roditelja. Identificiranje pripadanja određenom obrascu (koji predstavlja uloge i promjenu uloga djece u obitelji tijekom razdoblja pijenja, liječenja i apstinencije roditelja ovisnika) važno je u teorijskom i istraživačkom kontekstu jer se njime mogu objasniti drugi razvojni ishodi kod djece suočene s problemom alkoholizma roditelja. Obrasci su definirani ovisno o tome na kome je tijekom razdoblja pijenja, razdoblja liječenja i razdoblja apstinencije roditelja ovisnika bio fokus djece (na roditelju ovisniku, roditelju ne-ovisniku, obitelji ili na njima samima) te koja su bila tipična ponašanja i značenja djece. Na temelju ovih odrednica, definiran je proaktivni, reaktivni i distancirani tip djece. Proaktivni tip djece karakterizira velik angažman djece od razdoblja pijenja do razdoblja apstinencije roditelja ovisnika. Njihove uloge koncentrirane su na brigu oko roditelja ovisnika (posebice oko hospitalizacije i postbolničkog tretmana). One se intenziviraju u razdoblju liječenja, a u razdoblju apstinencije roditelja ovisnika više su usmjerene prema obitelji u cjelini. Reaktivni tip djece fokusiran je na spašavanje roditelja ne-ovisnika i sebe tijekom razdoblja pijenja roditelja ovisnika, koje vide kao žrtvu roditelja ovisnika. Puno manje angažmana pokazuju u smjeru očuvanja obitelji u cjelini. Brigu prema roditelju ovisniku pokazuju više iz osjećaja dužnosti. Tijekom razdoblja liječenja više prakticiraju brigu za vlastitu dobrobit te postepeno popušta njihova uloga zaštite roditelja ne-ovisnika, kojem pomažu po potrebi. Distancirani tip djece se odnosi na sudionike/ice koji od razdoblja pijenja do razdoblja apstinencije roditelja ovisnika ostaju u ulozi djeteta. Ovaj tip djece obavlja zadatke koji se od njih očekuju, pritom ne preuzimajući nikakve tuđe uloge ili odgovornosti. Ova djeca žele ostati djeca, najčešće se ne miješajući u dinamiku između roditelja. Pokazuju minimalan angažman prema roditelju ovisniku i roditelju ne-ovisniku, a interveniranje prema obitelji u cjelini usmjereno je održavanju sklada u obitelji. Tijekom sva tri razdoblja ona ispunjavaju zadatke koji su primjereni ulozi djeteta u obitelji.



U ovom istraživanju pristupnica definira parentifikaciju kao centralnu kategoriju. Preuzimanje na sebe uloge roditelja podrazumijeva ulazak djece u dinamiku parentifikacije u razdoblju pijenja roditelja ovisnika i potpuni ili djelomični izlazak iz nje tijekom razdoblja liječenja ili, češće, tijekom razdoblja apstinencije roditelja ovisnika. Ulazak u dinamiku parentifikacije motivirano je dominantnim značenjima koja djeca pridaju zbivanjima u obitelji, a koja mogu biti očuvanje kvalitete (funkcionalnosti i bliskosti) obitelji, percipiranje roditelja ne-ovisnika i sebe kao žrtava roditelja ovisnika ili očuvanje vlastite uloge djeteta u obitelji. Tako definirana centralna kategorija omogućila je izradu teorijskog modela koji objašnjava kako različiti obrasci kojima djeca pripadaju dovode do tri ishoda homeostaze u obitelji koja je definirana kao: očuvanje kvalitete obitelji (kojoj vodi proaktivni tip djece), bazično funkcioniranje obitelji (kod reaktivnog tipa djece) i razdvajanje sustava djeteta od sustava roditelja (kod distanciranog tipa djece). Komponente teorijskog modela koji povezuje obrazac djece s ishodima homeostaze su: značenja koja djeca pridaju obitelji, percepcija naravi alkoholizma u obitelji, razina njihova angažmana u obitelji i lokus usmjerenosti što dovodi do interpretacije različitih ishoda homeostaze u obitelji. Saznanja dobivena ovim istraživanjem daju značajan znanstveni doprinos u objašnjavanju dinamike parentifikacije prisutne u obiteljima u kojima je prisutan alkoholizam roditelja te njezin doprinos održavanju obiteljske homeostaze i izgradnji individualne otpornosti djeteta.

U poglavlju Rasprava dobiveni rezultati komparirani su s rezultatima ranije objavljenih istraživanja te su kritički povezivani s predstavljenim teorijskim i empirijskim spoznajama o obiteljskim ulogama, obrascima obiteljskih odnosa, parentifikaciji, homeostazi te ishodima odrastanja u okruženju alkoholizma.

U završnom dijelu rada pristupnica se osvrnula i na ograničenja istraživanja, posebice ona koja proizlaze iz pristranosti uzorka i specifičnosti provedbe intervjua osjetljive tematike. U radu su jasno naznačeni znanstveni, teorijski i metodološki doprinosi kao i doprinos za unapređenje tretmanskog rada s mladima koji su se suočili s alkoholizmom roditelja. Pri kraju rada pristupnica nudi smjernice za daljnja istraživanja.

Zaključno, disertacija Tereze Oreb primjeren je i relevantan znanstveni rad koji svojom strukturom, sadržajem, načinom izvedbe istraživanja te znanstvenim doprinosom zadovoljava znanstvene kriterije. Korištena je primjerena znanstvena literatura, a provedeno istraživanje je relevantno, kvalitetno konceptualizirano odabirom primjerenog teorijskog okvira. Istraživanje slijedi zadatosti kvalitativne metodologije i pristupa utemeljene teorije s kvalitetno prikupljenim i obrađenim podacima, detaljnoj i slojevitoj analizi podataka te bogatim narativima za svakog sudionika koji doprinose kvaliteti analize i zaključaka.

Mišljenje i prijedlog:

Doktorska disertacija Tereze Oreb predstavlja kvalitetan znanstveni rad utemeljen na istraživanju iz područja kvalitativne metodologije, kroz koji je pristupnica pokazala primjenu metode utemeljene teorije. Izvodeći zaključke o rezultatima istraživanja i povezujući ih s drugim relevantnim spoznajama, pristupnica je iskazala vještine integriranja i kritičkog povezivanja teorijskih i empirijskih spoznaja, poglavito u smislu izgradnje teorijskih zaključaka induktivnim pristupom. Ovakvo istraživanje daje značajan znanstveni doprinos teorijskom okviru za razumijevanje uloge djece u obiteljskom sustavu suočenim s alkoholizmom, metodološki predstavlja dobar primjer primjene pristupa utemeljene teorije, a u praktičnom smislu nudi jasne smjernice za jačanje tretmanskih programa namijenjenih djeci i mladima suočenim s problemom alkoholizma roditelja. Istraživanjem su dobiveni novi znanstveni uvidi u obrasce ponašanja i promjene uloga djece u obitelji tijekom razdoblja pijenja, liječenja i apstinencije roditelja ovisnika, koji predstavljaju novu teorijsku tipologiju. Predstavljeni tipovi obrazaca omogućuju da se kvantitativno operacionaliziraju kroz odgovarajuće istraživačke instrumente te empirijski testiraju u budućim kvantitativnim istraživanjima o ovoj temi.



Provedeno istraživanje doprinosi unaprjeđenju kvalitativnih istraživanja s ranjivim skupinama, posebice kroz korištenje pristupa utemeljene teorije koji je dosad vrlo rijetko korišten u Hrvatskoj.

Obzirom na to da se radi o relevantnom istraživanju koje je polučilo vrijedne rezultate te slijedom iznesene analize znanstvenog doprinosa, predlaže se Vijeću Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu da prihvati pozitivnu ocjenu doktorske disertacije Tereze Oreb „Uloga djece u obiteljima suočenima s alkoholizmom”.

	Titula, ime i prezime, ustanova, država:	Potpis:
Izabrano povjerenstvo za ocjenu doktorskog rada	1. (predsjednik Povjerenstva) prof.dr.sc. Slavica Blažeka Kokorić, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Hrvatska	
	2. izv.prof.dr.sc. Ana Opačić, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, Hrvatska	
	3. prof.dr.sc. Ivana Borić, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Hrvatska	
	4. prof.emeritus Dean Ajduković, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Hrvatska	
	5. izv.prof.dr.sc. Ante Bagarić, Klinika za psihijatriju Vrapče, Hrvatska	
Sjednica nadležnog tijela i točka dnevnog reda u okviru koje je imenovano Povjerenstvo:	Vijeće Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 05. srpnja 2023., točka 47.	
Napomena (po potrebi):	/	
U Zagrebu, 19. travnja 2024.	M.P.	